

## Inhoud

Hoofdstuk 1 Op weg naar een toekomst .....	3
A Inspirerende personen: Amos en Dina.....	3
Amos.....	4
Dina.....	4
Mogelijkheid tot gesprek:.....	4
B Bijbel uit Exodus 3, 19 en 20 .....	5
Inleiding .....	5
Lees Exodus 20: 1-17).....	6
C Kunst en literatuur gedicht Amanda Gorman .....	8
Gedicht op Psalm 114.....	9
D Een geïnspireerd gastspreker of inhoud voor nu .....	10
E Liederen.....	10
F Ideeën voor kinderen .....	11
Daarom ga ik nooit verhuizen. ....	11
Mogelijkheden voor gesprek:.....	12
Mogelijkheid om te doen: .....	12



Afbeelding 1. Hungertuch

Tien woorden en.. gaan en... gaan delen. Deze hongerdoek is gemaakt door de Nigeriaanse kunstenaar Tony Nwachukwu.

Hierop zitten zes mensen uit alle continenten rond een tafel waarbij ieder wat mee heeft om te delen

# Hoofdstuk 1 Op weg naar een toekomst ...

## A Inspirerende personen: Amos en Dina

Soms botst de gemeenschap waar je spiritueel bij wilt horen zó met de overheid van het land waar je in leeft, dat je leven bedreigd wordt. Dat laatste overkwam Abe en Mia. Even ter inleiding voor we hun verhaal beluisteren het volgende:

Catharina de Grote heeft (ong. 1773 n.C.) doopsgezinde boeren uitgenodigd om de Oekraïne te gaan bewerken zodat daar goede oogsten zouden ontstaan. Als voorwaarde hebben die doopsgezinde boeren toen gesteld: we mogen onze eigen taal en godsdienst behouden en we nemen geen wapens op, want alle mensen zijn volgens ons schepselen van God en je mag niet doden. In het zuiden van Oekraïne wonen daardoor in 1920 zo'n 75.000 van oorsprong Nederlandse doopsgezinden. In de eerste wereldoorlog verpleegt hun gemeenschap in de Oekraïne zowel Duitse als Russische gewonde soldaten. Maar de Russen denken na de oorlog dat ze Duits gezind zijn geweest. Ze worden vervolgd en vermoord.

In de jaren 1921-1922 verzamelen Nederlanders massaal geld en goederen in voor Oekraïne, dat wordt geteisterd door een burgeroorlog en een verschrikkelijke hongersnood. De Algemeene Commissie Buitenlandse Noden schiet dan de grote groep doopsgezinden in Oekraïne en de Krim te hulp. Het archief van die commissie bevindt zich in het Stadsarchief van Amsterdam en geeft een zeldzaam inkijkje in de achtergronden en de uitvoering van de hulpexpeditie: Expeditieleider Rein Willink van de Commissie schreef in 1922 het volgende:

'De haven van Berdjansk is bijzonder geschikt voor de verscheping onzer goederen.' Willink was in het voorjaar van 1922 naar Oekraïne gereisd om de hulpactie voor de daar gevestigde Mennonieten (doopsgezinden) te coördineren. Die hulp was hard nodig, constateerde hij. 'Berdjansk zelf is een hongerstad. De mensen sterven langs den weg en blijven onbegraven liggen. Ik heb het zelf gezien, huilend door honger en koude bevangen kinderen zwerven door de straten, het sterftcijfer is ontzettend.'



*Figuur 1. Doopsgezinden voor hun boerderij in Orloff*

De doopsgezinde vluchtelingen zijn in Paraguay en Canada welkom. Maar zonder paspoort kunnen ze de Nederlandse havens, waar ze op de boot moeten gaan niet bereiken. Ds. Hylkema weet dan in den Haag een tijdelijk 'Menno paspoort' voor hen te regelen zodat ze de grenzen over kunnen steken en aan boord kunnen gaan.

## Amos

Begin 1900 vertrekken de ouders van Amos voor de zekerheid uit Oekraïne en bereiken met een boot Canada. Amos is twaalf op het moment dat zijn ouders besluiten uit Oekraïne te vertrekken. Hij voelt zich te oud om in zijn nieuwe vaderland Canada weer naar school te gaan. Dus leert hij Engels uit de bijbel en zoekt een baantje. Als hij een jaar of 20 is staat hij aan het hoofd van een eigen supermarkt en tegen de tijd dat hij 25 is, heeft hij een goed bestaan opgebouwd. Op een gegeven moment hoort hij van doopsgezinden die vanuit Rusland naar het Oosten gevlucht zijn en via een ingewikkelde route nu in een opvangcentrum zitten te wachten op iemand die garant voor hen kan staan om de Verenigde Staten of Canada binnen te komen.

## Dina

Dina is 22 jaar en professor aan een universiteit in Moskou. Na de eerste wereldoorlog wordt door het door de staat gepropageerde communisme, alle mensen met een andere levensvisie wordt het leven onmogelijk gemaakt. Er komt een nieuwe wet: Berufsverbot voor gelovigen. Omdat Dina doopsgezind is, raakt ze haar baan kwijt. Zonder baan heeft het hele gezin geen inkomen en wordt het leven wel heel moeilijk. Met haar twee zussen besluit ze Rusland te ontvluchten en zo begint een lange tocht naar vrijheid. Hun ouders blijven achter omdat ze zich te oud voor de reis vinden en omdat ze hen tijdens de vlucht niet willen ophouden.

Ze zullen elkaar nooit meer terugzien.

Het kost Dina een jaar om - vooral in de nacht lopend door Siberië - uiteindelijk in Harbin (China) te belanden. Haar zussen redden het niet, die zijn onderweg door kou en ontbering overleden. Maar Dina bereikt China, wordt opgekalefaterd en op de boot naar de VS gezet. Daar komt ze terecht in het interneringskamp op Angel Island (in de baai van San Francisco), waar ze moet wachten tot iemand zich garant voor haar verklaart.

Dat wordt – je raadt het al – Amos. Ze trouwen, de man die de lagere school niet heeft afgemaakt en de vrouw die professor is geweest. Ze stichten een gezin en een meubelfabriek, want Amos was een handige timmerman. En ze worden steunpilaren van de dooperse gemeenschap waar ze in vrijheid hun geloof kunnen belijden.

## Mogelijkheid tot gesprek:

- *Wat bracht - volgens jou - Dina en haar zussen er toe op weg te gaan?*
- *Wat vind je van de keus die Dina's ouders maken?*
- *Wat zou het voor Dina betekenen hebben in Canada weer deel uit te maken van een doopsgezinde geloofsgemeenschap?*
- *Hoe ga jij met hindernissen in het leven om?*
- *Hoe ervaar je het voorblad van de map in relatie tot het verhaal van Dina en Amos?*

## B Bijbel uit Exodus 3, 19 en 20

### Inleiding

Het verhaal in het boek Exodus waar we ons nu op richten begint met vreemdelingen - nazaten van Abraham, Izaak en Jacob - die door hongersnood gedreven ooit in Egypte zijn komen wonen. Hun aantal groeit. Daar moet de machtige Farao van Egypte niets van hebben. Zijn oplossing: dood de net geboren jongens dan sterven ze vanzelf uit. Een moeder tracht met behulp van de vroedvrouwen Sifra en Pua haar pasgeboren jongetje te redden door het in een arkje in de Nijl te vinding te leggen. Hij wordt uit het water gered door de dochter van Farao en groeit zo op aan het hof. Zij noemt het kind Mozes: de uit het water geredde (of in haar eigen taal: vader onbekend). De jongen gaat later op zoek naar zijn biologische ouders en ontdekt uit welk volk hij komt, ziet hun onderdrukking, wordt woedend en doodt een Egyptische opziener. Dan vlucht hij uit Egypte naar Mediaan, helpt vrouwen bij een bron. Jetro, de vader van de vrouwen, vraagt zijn dochters bij thuiskomst wie hen zo geholpen heeft en laat dan Mozes bij hem thuis komen. Mozes trouwt met een van Jetro's dochters: Zippora hoedt de kudden van zijn schoonvader en krijgt een zoon: Gersom (betekende voor Mozes: gast in een vreemd land).

Je zou zeggen: Mozes heeft zijn bestemming bereikt: huisje, vrouw, kind, beestje. Maar dan gebeurt er iets vreemds. Mozes ziet een brandend braambos. Nadert, hoort daar een Stem die hem roept: 'Mozes, Mozes. Doe je sandalen uit, Heilige grond... Ik ben de God van Abraham, Izaak en Jacob. Ik heb de ellende van mijn volk gezien. Ik daal af om mijn volk te bevrijden uit de macht van Egypte...Jij moet mijn volk uit Egypte leiden.. Ik zal je bijstaan.'

Mozes vraagt dan: 'Als mijn volk straks vraagt wie mij gezonden heeft om ze uit Egypte te leiden, wat is uw naam?'

En dan krijgt hij als antwoord te horen: 'Ik ben die ik ben.' Zeg hen: 'DE AANWEZIGE' heeft mij gezonden.' (uit Exodus 3).

Na tegenstand van de heerser van Egypte weet Mozes – vertrouwend op 'DE AANWEZIGE' met het volk door het water heen te vluchten. Ze komen in de woestijn. Alle zekerheden van huis, inkomen en eten achter gelaten. Honger. Ruzie. Twijfel: Is dit de goede weg? Waarheen zijn we op weg? Er dreigt een chaos aan eigen belangen. Mozes klimt de berg Sinaï op en richt zich tot 'DE AANWEZIGE'. En dan hoort hij die Stem weer die zegt:

'Tegen het huis van Jacob moet je zeggen. Met eigen ogen heb je nu gezien hoe ik ben opgetreden tegen Egypte, hoe ik jullie op arendsvleugelen gedragen heb en hier bij Mij gebracht heb. Hier op deze berg kom ik naar jullie toe. Hoewel de hele aarde mij toe behoort van alle volkeren zullen *jullie* op bijzondere wijze mijn eigendom zijn. Als je aan mijn woord gehoorzaamt en mijn verbond onderhoudt.' (Exodus 19:4)

Mozes brengt die boodschap aan het volk over. En het volk zegt dat ze alles wat DE AANWEZIGE zegt, zullen volbrengen. Ze maken zich klaar voor de ontmoeting met DE AANWEZIGE en het verbond dat gesloten gaat worden. Ze reinigen zichzelf en hun kleren. Alleen Mozes mag de berg op gaan. Het volk moet beneden wachten. Op de derde dag bliksemt het en ontvangen ze uiteindelijk de 10 woorden van bevrijding die hen de weg naar bevrijd leven wijzen.

## Lees Exodus 20: 1-17)

Lees uit [de bijbel online](#) en kies de gewenste bijbelvertaling of lees uit [de Naardense bijbel](#).

Mozes hoort de Stem deze 10 woorden zeggen.

- *Welke woorden ervaar jij als bevrijding?*

**Woord 1 en 2** kun je zó verstaan: 'De Stem', die je uit je benauwenis bevrijdt, gaat onderweg - terwijl jij door onbekendheid, ontberingen en verleidingen heen gaat - met je mee. Dat vraagt vertrouwen op die gids. Het is aantrekkelijk op je geld, je aanzien of je eigen beelden van behoud te blijven vertrouwen, dan verspil je tijd en toekomst. Zonder de bevrijdende aanwezigheid van DIE IS, te ervaren houd je het samen onderweg zijn in de wereld met aandacht en liefde voor natuur en medemens niet vol.

- *Hoe versta jij die woorden?*

**Woord 3** Zie jij verschillen in praktijk gebracht bij de eed aflegging van bijvoorbeeld ministers? De een belooft plechtig en de ander zweert bij God.

- *Wat zou jij zelf doen? En waarom kies je daar voor?*

**Woord 4** kun je in deze tijd als uitermate belangrijk ervaren. Het staat er ook als een bevel. 'Weet van ophouden' zegt dat woord. Ruimte om naar de luchten de bomen de dieren de medemens te kijken en te luisteren, even op adem komen, naar muziek luisteren, bewegen. De stilte en de ruimte om het alledaagse los te laten. Een vaste tijd waarop we dat allemaal op onze eigen manier deden was natuurlijk geweldig: van ophouden te weten. Op zondag voor christenen. Op zaterdag voor joden. Op vrijdag voor moslims. De vaste dag is in onze maatschappij los gelaten. Maar dat je regelmatig een dag instelt waarop je van ophouden weet en op adem komt, blijkt het mens zijn, de creativiteit van mensen en het leven ten goede te komen.

- *Heb jij voor jezelf of met je geloofsgemeenschap of vriendenkring een dag ingesteld dat je van ophouden weet? Waarom vind je dat al dan niet van belang?*

**Woord 5:** het tweede en laatste bevel van de 10 woorden. Vanzelfsprekend voor mensen die een goede relatie met hun ouders hebben. Anderen weren aanvankelijk woedend die woorden af. Toch blijft die boosheid dan in je wroeten: dat je tekort gedaan voelen door je ouders. Een bekend psycholoog die kinderen behandelde kwam na vele gesprekken op de gedachte: ook al hebben je ouders je heel veel aangedaan en kun je ze nergens voor bedanken. Tóch zou je ze misschien voor één ding kunnen bedanken: dat je door hen tot leven kwam. Als je dat 'bedank je' diep in je zelf kunt uiten, kun je dan die woede naar hen toe los laten en bevrijd je eigen leven gaan leiden?

- *Waarom zou dit woord op ieders pad naar bevrijd leven staan? Hoe beleef jij dat?*

**Woord 6:** zelf ben je een uniek mens en DE AANWEZIGE is met jou ook in moeilijke omstandigheden. Laat je niet tot moord verleiden. Zie ieder ander als medemens. Kijk hem of haar aan, bevraag hem of haar, bedwing je angst en je agressie. Dat vraagt geestelijke kracht en oefening, maar je zult de ander niet doden.

- *Hoe zou het komen dat zovelen tegenwoordig snel agressief reageren? Zowel met woorden als met daden?*
- *Hoe denk jij over woord 6?*

**Woord 7** Wat betekent het dat mensen zuinig moeten zijn op elkaar ‘trouw zijn’? Wat betekent trouw blijven aan een ander en betekent dat ook trouw blijven aan jezelf? In hoeverre zou het al dan niet ervaren van de trouw van de AANWEZIGE daarbij een hulp kunnen zijn?

- *Wat is overspel? Wat is voor jou de waarde van ‘met elkaar trouwen’?*

**Woord 8** lijkt te wijzen op ‘in de greep zijn van bezitsdrang’. Als door de DE AANWEZIGE bevrijd mens zou je niet in die greep hoeven zijn. Rechten en bezittingen van een ander zijn gewoon van een ander. Je neemt van een ander niet af wat van die ander is.

**Woord 9** als door DE AANWEZIGE bevrijd mens mag je het lef hebben om voor je eigen daden uit te komen. Geef een ander niet de schuld van wat jezelf gedaan hebt. Vertel niets over een ander waarvan je niet zeker weet of het wel waar is.

Woord 10 zou je nu zo kunnen verstaan: Onze begeerte aanwakkeren om te willen hebben wat een ander heeft. Daar wordt door allerlei media van uit gegaan. Je komt in de wurggreep van wat die media willen. En van de groep waar je bij wilt horen. Ze overwoekeren je eigen wil vaak ten koste van mensen die dat allemaal moeten produceren.

- *Hoe ervaar jij de inhoud van de woorden 8, 9 en 10 in jouw leven en in je omgeving?*
- *Welk woord komt in ‘de woorden 9 en 10’ heel vaak voor?*
- *Wat betekent het woord: naaste? Is dat je vriend/in, je volks/ of geloofsgenoot? Of gaat het nog verder? Wat denk jij?*
- *Hoe zie jij zelf de 10 woorden als richtingwijzer voor je zelf?*
- *Heb je, als je die tien woorden wilt volhouden daarbij een geloofsgemeenschap nodig?*



*Figuur 2 De tien woorden aan de buitenmuur van de synagoge te Nijmegen*

## C Kunst en literatuur    gedicht Amanda Gorman

Amanda Gorman is 22 jaar als ze door de vrouw van Joe Biden wordt uitgenodigd een gedicht te maken voor de dag van de inauguratie van president Biden. Er is een bestorming van het Capitool geweest. Er heerst onrust en rellen dreigen. De bevolking in de V.S. is verdeelder dan ooit. Amanda put inspiratie uit Exodus. Heeft Mozes niet ooit voor het onrustige volk woorden ontvangen op een berg? En ze noemt haar gedicht: 'The hill we climb'. (Te vinden [op Amanda Gorman poem and you tube film ABC news 20 jan 2021](#)). Enkele zinnen uit dit gedicht hieronder :

We komen uit een land en een tijd, waarin een mager zwart meisje  
een kind van slaven dat door een alleenstaande moeder werd grootgebracht  
ervan mag dromen president te worden  
en zie, nu zegt ze haar tekst op voor zo'n president.

We wensen niemand kwaad toe, willen eendracht voor iedereen.  
Laat de hele wereld weten dat dit waar is:  
Ook toen we verdriet hadden, bleven we groeien  
Ook toen we pijn hadden, bleven we hopen  
Ook toen we moe waren, bleven we volharden.  
Zegevierend blijven we voor altijd verbonden  
Niet omdat we geen nederlaag meer zullen kennen  
Maar omdat we geen verdeeldheid meer zullen zaaien.

Als we voldoen aan de eisen van onze tijd wordt de zege niet gebracht door het zwaard, maar door  
alle bruggen die we hebben geslagen  
Dan worden we naar de beloofde beemden gebracht.  
We keren niet terug naar wat was maar lopen de toekomst tegemoet.

Een land dat beschadigd is maar toch heel is gebleven.  
We laten ons niet meer opraten en weigeren toe te geven aan intimidatie  
want we weten dat de volgende generatie de gevolgen moet dragen van onze apathie.  
Haar beproeving wordt door onze blunders voortgebracht!

Maar één ding staat vast:  
Als we mededogen met macht vermengen en macht met gerechtigheid  
dan wordt liefde wat we nalaten en verandering het geboorterecht van onze kinderen.

- *Wat zeggen deze woorden van Amanda jou?*
- *In hoeverre lijken ze geïnspireerd te zijn door de 10 woorden?*



Hieronder twee gedichten:

De tijd loopt uit  
Maar niemand heeft tijd  
We lopen doelloos rond  
en weten niet waarom  
waarheen  
waarvandaan?  
Maar we moeten wel  
ergens aankomen  
Waar?

**Find your way to inner peace**

Dienen en laten dienen  
overal de zwaksten eerst  
en wie het meeste lijden...  
Daar ligt de bron van elke levende vrede  
in de familie, in de stad in het universum ...  
Laten we om dat te bereiken  
elke morgen aandachtig letten  
op de stem die naar ons mompelt  
op de stem die naar ons schreeuwt  
en de anderen ...

**Abbé Pierre 3 september 1992**

- *Wat herken je hier in?*
- *Bekijk de voorplaat bij dit hoofdstuk (p. 8 en de voorkaft van deze uitgave). Wat treft je daar in?*

## Gedicht op Psalm 114

Piet van Midden maakte een nieuw gedicht op Psalm 114. In wezen ook geïnspireerd door Exodus:

Soms denk ik  
dit is het dus  
met dit leven moet ik het doen.  
Stel je maar niet aan:  
de zee is de zee  
en bergen verzetten ook geen voet  
geen schijn van kans heb je.  
Een mens tussen miljarden anderen,  
een druppel in de oceaan... wat wil je helemaal?  
Een druppel op een gloeiende plaat.

Maar God  
soms denk ik: wat heb je? Wat bezielt je?  
Die zee daar zit ruimte in,  
m'n gedachten gaan met de bergen op de loop  
Israël gaat uit Egypte, slaven worden vrij en ik niet zeker!  
Wat heb je! God,  
als ik geen rondjes draai in mijn eigen woestijn,  
maar geschiedenis schrijft met u,  
dan holt die druppel op de gloeiende plaat ook de hardste steen.

## D Een geïnspireerd gastspreker of inhoud voor nu

Een vluchteling uitnodigen om zijn/haar verhaal te vertellen. Bijvoorbeeld via het Universitair Asyl fonds UAF.

Frans Lindenkamp over de Mennonieten die van Oekraïne naar Paraguay kwamen ([te vinden Op Frans Lindenkamp Paraguay](#))

- *Wat zou volgens jou kunnen helpen als het er om gaat 'vreemdelingen' in een land te gaan ervaren als medebewoners in een stukje land, dat we als 'ons land' ervaren?*
- *Weet je waar je eigen voorouders vandaan kwamen?*

## E Lieder

### Het Nieuwe Liedboek:

- 311 Wij kiezen voor de vrijheid.
- 313 Een rijke schat van wijsheid.
- 320 Wie oren om te horen heeft.
- 321 Niet als een storm als een vloed.
- 323 Hoor maar ik kan niet horen.
- 330 Woord dat ruimte schept.

### Geroepen om te zingen:

- 94 Handen heb je om te geven van je eigen overvloed.
- 112 Een land om van te dromen: Zeg nooit onze wereld is gebroken.
- 113 Opgeroepen tot vrijheid.
- 122 U spreekt tot ons in mensentaal.

### Kinderen van één Vader:

- 102 God roept ons broeders tot de daad (van broeders .kun je 'mensen' of 'allen' maken).

## F Ideeën voor kinderen

### Daarom ga ik nooit verhuizen.

Ik heb twee broertjes die jonger zijn dan ik. Toen ik vier jaar geworden was ging ik naar school. Eerst vreemd zo bij al die kinderen die ik niet kende in de klas. Maar de juf was aardig en vertelde leuke verhaaltjes. Soms verhaaltjes die ik van thuis ook al kende. Met de kinderen speelde ik en knikkeren vond ik leuk. Op de kinderkring bij de doopsgezinden leerde ik een liedje: 'God die alles maakte, de lucht en 't zonlicht blij, de hemel, zee en aarde, zorgt ook voor mij.' Maar opeens werden alle meubels en al het speelgoed ingepakt. We gingen naar opa en oma en daarna wuifde de hele familie ons op Schiphol uit want: we emigreerden. Dat woord hoorde ik steeds. Wat het betekende? Na heel veel uren vliegen belandden we in Californië. Iemand met een auto haalde ons vrijdag op en bracht ons naar een hotel. Met zijn vijven op één kamer en papa moest na het weekend meteen aan het werk. Mijn ouders besloten daarom meteen een huis te huren. Zaterdag huurden ze en kochten we tuinstoelen met matrassen, dan konden we slapen en zitten. Verder hadden we nog niets. Maar burens, mensen die we nog nooit eerder gezien hadden, kwamen maandag mijn moeder meteen helpen. Brachten kinderbedden en speelgoed. Ik kon ze alleen niet verstaan. Andere taal wist ik veel. Ik mocht eerst wennen. Geen school. Ik wilde knikkeren, maar dat kenden ze op straat niet. Er werd met hoepels om het lijf gedraaid, ingewikkeld, niks voor mij. Ik zong: 'God die alles maakte, de lucht en 't zonlicht blij, de hemel, zee en aarde, zorgt ook voor mij', de kinderen lachten maar zongen niet mee. Mijn ouders zochten naar een geloofsgemeenschap waarbij ze wat van hun eigen ideeën herkenden. Daar ging ik naar de zondagschool. Uiteindelijk leerde ik Engels praten. En op een zondag zongen we daar: 'God who made the earth, the earth, the sky, the sea, gave light its birth, careth for me'<sup>1</sup>. Ik was stomverbaasd. Ongelooflijk dat God door de lucht en over land zo dicht bij de zee met me mee was gegaan.

In september kon ik weer naar school. Ik hield papa lang vast, de juf kwam me vastpakken om mee naar binnen te gaan. 'Naar binnen' betekende eerst naar het schoolplein daar werd met alle kinderen er bij een vlag gehesen en moesten we wat opzeggen en je hand op je borst houden. Ik snapte er niets van. Toen ik het thuis vertelde gingen papa en mama het aan de burens vragen. Die zeiden: 'Alle kinderen moeten plechtig beloven dat ze trouw zijn aan de vlag en aan de waarden waar de vlag voor staat.' Ik merkte dat papa en mama dat eigenlijk niets vonden, maar ze zeiden dat ik de woorden maar moest leren en het gebaar maar moest maken omdat ik er anders op school niet bij zou horen en misschien gepest zou worden. 's Nachts in bed dacht ik aan mijn eerste school en aan dat liedje: 'God die alles maakte, de lucht en 't zonlicht blij, de hemel, zee en aarde, zorgt ook voor mij.' De burens waren aardig en ik speelde met de kinderen uit de straat. Maar na twee jaar besloten mijn ouders een huis te kopen in een ander dorp. Verhuizen, nieuwe school en geen vriendje van mijn leeftijd om mee op te lopen. We gingen nog vaak met de oude burens en hun kinderen om. Een jaar daarna besloten mijn ouders terug te gaan naar Nederland. Tijdelijk woonden we in Noord Holland, want mijn vader had nog geen baan. Daar naar school. Een klas waar ik geen kind van kende. Mijn moeder haalde ons tussen de middag op en bracht ons weer naar school. Iedereen sprak weer Nederlands en de liedjes uit Californië kenden ze niet. Aan de vlag trouw beloven hoefde niet meer. Na vier maanden verhuisden we weer, want mijn vader had in Brabant een baan en huis gevonden. Weer een nieuwe school. Daar bleven we enkele jaren tot ik in de eerste klas van de middelbare school had gezeten. Mijn moeder vond de school waar ik op zat minder goed dan de school in een

---

<sup>1</sup> tekst Sarah Bet Rhodes (1829 -1904).

ander dorp en we verhuisden naar dat andere dorp. Ik was 12 jaar en ging naar mijn zevende school! Het was sinds mijn geboorte de zevende woning waar we als gezin in woonden!! Ik verlangde naar een thuis voor altijd. Toen ontdekte ik iets. Ik kreeg een cavia en verzorgde hem op mijn kamer. In mijn eigen kamer las ik verhalen, ik ging muziek luisteren en maakte zelf muziek en begon te zingen. En weer kwam dat liedje boven. Dat was wat ik altijd bij me had gehouden. Verhalen kun je je herinneren. Liederen kun je horen ook al is het in je zelf. Zou je als je verhalen kent en muziek hoort en een levend wezen hebt om voor te zorgen ergens voor altijd thuis kunnen zijn? Of heb je nog meer nodig om thuis te zijn? Ik verlang zo naar ergens thuis zijn. Later, toen ik getrouwd ben heb ik besloten met mijn gezin nooit te verhuizen.

- *Lees het verhaal voor.*

## Mogelijkheden voor gesprek:

(Al naar gelang de leeftijd kunnen de volgende vragen wel of niet gebruikt worden)

- *Wie is er wel eens verhuisd? Hoe was dat?*
- *Deden ze in je nieuwe buurt dezelfde spelletjes?*
- *Maakten ze dezelfde muziek?*
- *Welke verhalen kende jij en welke verhalen kenden zij?*
- *Waren er zaken die jij van thuis uit anders geleerd had?*
- *Kun je ook zeggen waarom je ze zo geleerd had?*
- *Ben je er achter gekomen waarom de anderen thuis iets anders hadden geleerd? Hoe zou je daar achter kunnen komen?*
- *-Heb je het meegemaakt dat 'nieuwe kinderen' gepest werden?*
- *Waarom zou dat soms gebeuren en wat vind je daar van?*

## Mogelijkheid om te doen:

**Nodig:** doosjes, tijdschriften, blanco papier, scharen ...

Geef elk kind een 'verhuisdoos(je)' en vraag en wat ze daarin zouden doen als ze steeds moesten verhuizen. Ze kunnen kiezen uit plaatjes uit tijdschriften of zelf iets tekenen of schrijven.

**NB** in eerste instantie zullen kinderen (en grote mensen) vaak denken aan spullen, maar je kunt ook denken aan mensen of 'herinneringen'. Doe die suggestie niet meteen; laat iedereen eerst maar spullen verzamelen.

- *Vraag na een tijdje of het nog allemaal in een verhuisdoos past en of het nog te tillen is. Wat zouden ze nu weglaten?*